

انجمن حشره‌شناسی ایران

واژه‌نامه‌ی حشره‌شناسی

(معادل‌های فارسی و تعریف‌ها)

بخش دوم

ریخت‌شناسی درونی

مولفان:

جعفر محقق نیشابوری، شهاب منظری،

عزیز خرازی پاکدل و علی پازوکی

۱۳۹۰

عنوان و نام پدیدآور	واژه‌نامه‌ی حشره‌شناسی (معادل‌های فارسی و تعریف‌ها) / مولفان جعفر محقق‌نیشابوری... (و دیگران) : [برای] انجمن حشره‌شناسی ایران، تهران : سیزاندیشان ، ۱۳۸۹ - ۱۳۹۰.
مشخصات نشر	ج. ۲
مشخصات ظاهری	شابک ۲۸۰۰۰ ریال؛ ج ۱: 978-600-5276-06-0، ۳۵۰۰۰ ریال؛ ج ۲: 978-600-5276-08-4
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
یادداشت	مولفان جعفر محقق‌نیشابوری، عزیز خرازی‌پاکدل، شهاب منطری، علی بازوکی، علی رضوانی، منصور عباسی.
یادداشت	مولفان جلد دوم جعفر محقق‌نیشابوری، شهاب منطری، عزیز خرازی‌پاکدل، علی بازوکی.
یادداشت	ص. ع. به انگلیسی: Jafar Mohaghegh...[etal]. A Glossary of Entomology (Definitions of the terms and their Persian equivalents).
یادداشت	کتابنامه.
مندرجات	ج ۱. ریخت‌شناسی بیرونی - ج ۲. ریخت‌شناسی درونی
موضوع	حشره‌شناسی -- واژه‌نامه‌ها -- چندزبانه
موضوع	حشره‌شناسی -- اصطلاح‌ها و تعبیرها
موضوع	فارسی -- واژه‌نامه‌ها -- چندزبانه
شناسه افزوده	محقق نیشابوری، جعفر، ۱۳۳۵ -
شناسه افزوده	انجمن حشره‌شناسی ایران
رده بندی کنگره	۱۳۸۹ ۷۲/۳/۴۶۲ QL۴۶۲
رده بندی دیویی	۵۹۵/۷-۳
شماره کاتالوگ ملی	۲۰۸۰۴۶۷

انجمن حشره‌شناسی ایران

واژه‌نامه‌ی حشره‌شناسی

مولفان: جعفر محقق‌نیشابوری، شهاب منطری، عزیز خرازی‌پاکدل، علی بازوکی.

طرح روی جلد: دکتر محسن مفیدی نیستانک

انتشارات سیزاندیشان

نوبت چاپ: اول (۱۳۹۰)

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۷۶-۰۸-۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۵۰۰۰ ریال

به نام خداوند جان و خرد

کزین برتر اندیشه برنگذرد

پیشگفتار

بیش از یک سال از چاپ و انتشار نخستین مجموعه‌ی "واژه‌نامه‌ی حشره‌شناسی" با عنوان "ریخت‌شناسی بیرونی" می‌گذشت. اکنون می‌سوسندیم که دومین بخش آن پیرامون "ریخت‌شناسی درونی"، توفیق انتشار می‌یابد. طی این مدت گرچه کمتر شاهد اظهار نظر اساتید فن، اعضای محترم انجمن و همکاران بوده‌ایم، ولی استقلال مشافه‌ای "فرهنگستان زبان و ادب فارسی"، گروه واژه‌گزینی از "واژه‌نامه‌ی حشره‌شناسی" و به تبع آن ترغیب و تشویق دیگر انجمن‌های علمی به اقدام مشابه، بسیار دلگرم‌کننده بوده است.

به‌نیکی پیداست که پذیرش همگانی واژه‌های حشره‌شناسی پیشنهادشده هنگامی حاصل می‌شود که در بخش‌های آموزشی و پژوهشی، شاهد کاربرد آنان در متون درسی، مقاله‌ها و نشریه‌های پژوهشی باشیم. این مهم نیز به‌دست نمی‌آید مگر این‌که مشارکت فعال و پرثمری از سوی استادان، پژوهندگان، دانشجویان و علاقه‌مندان در اصلاح و نقد واژه‌ها و در نهایت انتخاب پذیرفته‌شده‌ترین آن‌ها را شاهد باشیم.

مجموعه‌ی حاضر همانند بخش اول، طی بیش از پنجاه جلسه‌ی بحث و تبادل نظر، به تعریف مختصر و برابرسازی واژه‌های بیگانه با واژه‌های فارسی پرداخته است. در این مجموعه به‌طور عمده واژه‌های مربوط به کلیات ریخت‌شناسی درونی حشرات گرد آمده است. علاوه بر این، برخی از واژه‌های ریخت‌شناسی بیرونی که در بخش اول نیامده بود، و همچنین، واژه‌های به‌کاررفته در رویان‌شناسی حشرات و شماری از واژه‌هایی که به‌ضرورت در تعریف‌ها آمده به آن افزوده شده است.

بار دیگر صمیمانه از اعضای محترم انجمن، استادان، پژوهندگان، دانشجویان و علاقه‌مندان علم حشره‌شناسی تقاضا می‌شود که نقطه نظرات ارزشمند خود را در خصوص اصلاح و نقد واژه‌های به‌کاررفته در این جلد و جلد نخستین، از انجمن و تهیه‌کنندگان این اثر دریغ نداشته و اصلاحات پیشنهادی خود را به نشانی انجمن و یا با پست الکترونیک mohaghogh@tripp.ir با ما در میان بگذارند. باشد ضمن بهره‌گیری از آن‌ها در ادامه‌ی راه، دستیابی به واژه‌های پذیرفته‌شده‌ی فارسی حشره‌شناسی بهتر میسر گردد.

علی پازوکی

رئیس انجمن حشره‌شناسی ایران

زمستان ۱۳۹۰

شیوه‌ی استفاده از واژه‌نامه

توضیحی که در زیر می‌آید استفاده از این واژه‌نامه را برای خواننده تسهیل می‌کند. به‌طوری‌که ملاحظه می‌شود هر صفحه دو ستون دارد: ستون سمت راست صفحه به ارایه‌ی معادل فارسی انتخابی و شرح و تعریف مختصر هر واژه می‌پردازد؛ در ستون روبروی آن (ستون سمت چپ)، واژه‌ی علمی لاتین، یونانی و یا انگلیسی همراه واژه‌های مترادف (synonym) در زیر نام اصلی عرضه شده است. واژه‌ها برحسب حروف الفبای لاتین مرتب و تنظیم شده‌اند. واژه‌های مترادف نیز، طبق روش الفبایی در جای خود قرار گرفته‌اند. این واژه‌ها برای توضیح و تعریف، با علامت "—" به واژه‌ی اصلی مربوطه ارجاع داده شده‌اند. واژه‌های فارسی نیز به‌طور جداگانه و بر اساس حروف الفبای فارسی مرتب و برای یافتن واژه‌ی علمی لاتینی معادل و توضیحات آن به صفحه‌ی ذریع ارجاع داده شده است. جدول نشانه‌های اختصاری که در زیر آمده، به شرح واژه‌هایی که به اختصار در این واژه‌نامه به کار رفته‌اند، اشاره دارد.

جدول نشانه‌های اختصاری

توضیح	نشانه‌ی اختصاری	واژه‌ی اصلی
واژه، ریشه‌ی لاتینی دارد.	L.	Latin
واژه، ریشه‌ی یونانی دارد.	Gr.	Greek
واژه، به زبان انگلیسی است.	En.	English
واژه، به زبان فرانسوی است.	Fr.	French
واژه، به زبان آلمانی است.	De.	German
حالت جمع یک واژه است.	Pl.	Plural
واژه‌ی مترادف.	Syn.	Synonym

واژه	صفحه	واژه	صفحه
بی‌روزنه‌ای	5	پس‌مغز	73
بیش‌روزنه‌ای	51	پوراب	41
بیساور	44	پوست‌انداز	20
		پوست‌اندازی	20
پ		پوست‌زدا	20
پارپشت	2	پوسته	24
پارتخمک	38	پی‌انگیزان	42
پارتتن	70	پی‌پیام	42
پارتتن‌آرایی	70	پیرابیساور	48
بارزخواری	37	پیراروزنه‌ای	49
پارزسینه	2	پیرانک	73
پارمیل	58	پیرایاخته	49
پال‌یاخته	41	پیش‌پوست‌انداز	20
پایک	47	پیش‌تند	55
پرامخرج	47	پیش‌رانک	38
پرتخمک	47	پیش‌روده	67
پرده	18	پیش‌سر	54
پرده‌ی پستی	19	پیش‌شغیره	52
پرده‌ی شکمی	76	پیش‌معد	55
پستانک	47	پیش‌مغز	54
پس‌دریچه	56	پی‌کالبد	48
پس‌روده	53	پی‌گره	27
پس‌روزنه‌ای	39	پی‌گره زیرمری	68

واژه	صفحه	واژه	صفحه
پی‌گره زیر مغزی	32	تخمک	46
پی‌گره شکمی	1	تخمک‌بَر	45
پی‌گره قفس سینه‌ای	72	تخمک‌لوله	45
پیوسته یاخته	69	تخم‌گذاری	45
پیوند ساز	14	ترازدان	66
پیوندگر	14	تُرپوست	8
پی‌یاخته	42	تُرکاوک	8
پی‌یاخته‌ی حرکتی	39	تُرّه	9
پی‌یاخته‌ی حسی	63	تُر یاخته	8
پی‌یاخته‌ی درون‌ریز	41	تک‌روزنه‌ای	53
		تلمه‌ی بزاقی	61
ت		تنابه یاخته	36
تابستان خوابی	3	تنجش	69
تار	25	تند نگاه	28
تار بست	58	توانده	22
تارچه	25	توتاله	39
تام‌رخواری	32	تورینک	58
تام‌روزنه‌ای	32	تورینه	58
تبارشناسی	51		
تَبیر	74	ج	
تَبیرک	74	جامک	10
تخم‌انبان	44	جوانه‌ی بلوغ	33
تخم‌دان	45		

واژه	صفحه	واژه	صفحه
چ		خوراكدان	12
چشم‌میلہ	58	خورمیان	52
چندروزنه‌ای	43	خورنوگ	2
چنگک	15	خوریاخته	74
چینه‌دان	34	خون	30
		خوناب	51
ح		خون‌کُلائی	30
حسگر	63	خون‌یاخته	30
حسگر آمپولی	4		
حسگر بشقابی	51	د	
حسگر پولک‌سان	66	داریمه	18
حسگر زنگوله‌ای	10	دان‌یاخته	29
حسگر فاشقی	64	درنگش	56
حسگر کُرکی	73	درون‌پوست	22
حسگر کُلاک‌سان	13	درون‌رست	6
حسگر مخروطی	8	درون‌سازه	71
حسگر مویی	11	درون‌شامه	4
حشره‌ی کامل	3	درون‌فانه	5
		درون‌یاخته	55
خ		دستگاه تنفسی	57
خار	66	دستگاه دفع	23
خواب‌مانی	19	دستگاه زادآوری	57
خودگیرنده	54	دستگاه عصبی	41

واژه	صفحه	واژه	صفحه
دستگاه گردش خون	12	رویان	21
دستگاه گوارش	3	رویان چرخشی	8
ذم‌واره	70	رویان‌شناسی	21
دندانک	1	رهائرمینی	6
دوروزنه‌ای	4	ریخته	34
دهان	9	ریزپُرز	39
دهلیز	77	ریزدندانک	39
دیواره	50		
		ز	
ر		زادپایک	29
راست‌زوده	57	زادشیمه	28
راه بزاقی	60	زادغده	28
رَخواری	13	زادمیله	29
رَسِشگاه	69	زردپی	70
رشته‌ی پایانی	71	زرده	78
رگ پستی	19	زرده‌خوار	78
روبافت	23	زرده‌سازی	78
روزن	45	زرده‌گاه	78
روزن برون‌بَر	24	زردیاخته	43
روزن درون‌بَر	33	زمستان‌خوابی	31
روزن‌راهه	52	زنجیر عصبی شکمی	76
روشنادان	36		
رومخرج	23		

واژه	صفحه	واژه	صفحه
س		ف	
سامانه‌ی درون‌ریز	21	فرابیناور	23
سامانه‌ی عصبی پیرامونی	49	فراچرخشی	5
سامانه‌ی عصبی گوارشی	67	فراخ‌روده	13
سامانه‌ی عصبی مرکزی	11	فراخیش	18
سامانه‌ی عصبی هم‌حس	69	فراریخت	4
سامانه‌ی عصبی هم‌حس دای	10	فروچرخشی	35
سامانه‌ی عصبی هم‌حس شکمی	76		
ساو	61	ق	
سرخ‌رنگیزه	30	قرنیه	14
سیخک	66	قلایک	16
		قلب	30
ش		ی	
شکافش	20		
شنودمیل	61	کالِب پویان	14
		کالِب چربی	14
غ		کالِب قلبی	15
غده	28	کاوک پشتی	48
غده‌ی بزاقی	61	کاوک شکمی	48
غده‌ی نرکامه‌دان	65	کاوک میانی	77
غشای پیراغذا	49	کُرک	73
غشای پیراگردیزه	48	کرمینه‌ی آغازین‌پا	55
		کرمینه‌ی بی‌پا	6

واژه	صفحه	واژه	صفحه
کرمینه‌ی بی‌سر	1	گُن	71
کرمینه‌ی بیش‌پا	52	گُن‌لوله	26
کرمینه‌ی نام‌سر	23	گُوالمش	18
کرمینه‌ی چن‌پا	43	گودک	3
کرمینه‌ی نیم‌سر	31	گوی‌یاخته	66
کُلاک	13	گیرنده	57
کُماله	27	گیرنده‌ی دمای	71
کمانه	25	گیرنده‌ی شیمیایی	12
کُم‌ساختی	27	گیرنده‌ی مکانیکی	37
کورلوله	10		
کورژک	14		
کیسه‌ی جفتگیری	27	لایه‌ی راست‌روده‌ای	57
کیسه‌ی گُشنابه	62	لَب‌بایی	44
کیس‌یاخته	17	لَب‌پیش‌معزی	54
		لُختینه	51
گی		لوله	64
گردک بلوغ	33	لوله‌های مالیگی	37
گردک زایشی	28	لوله‌ی بزاقی	60
گُشناب‌آور	76	لوله‌ی واپران	21
گُشناب‌بَر	76		
گُشنابه	62	م	
گُل‌چشم	67	ماهیچه	40
گلوگاه	50	ماهیچه‌ی بال‌سان	3

واژه	صفحه	واژه	صفحه
ماه‌یچه‌ی پیچاننده	58	ناخن‌واگر	75
ماه‌یچه‌ی مورکننده	1	ناخن‌همگر	75
ماه‌یچه‌ی تردیک‌کننده	2	نارس	33
ماه‌یچه‌ی واگرا	19	نامخروط	1
مخروط بلورین	16	نای	72
مخروط‌سان	56	نای‌ریسه	70
مری	43	نایژه	72
معدله	77	نرکامه	65
مغز	11	نرکامه‌دان	65
مو	64	نرکامه‌کوت	65
موم‌راهه	79	نری‌گاه	78
میان‌آسایی	18	نژادمانی	44
میان‌پوست	38	نوار‌رایشی	27
میان‌پی‌باخته	34	نوزا	50
میان‌روده	38	نورس	70
میان‌روزنه‌ای	31	نوریاخته	50
میان‌زرده	11	نهان‌رس	50
میان‌مغز	18	نهان‌مگردیزه	16
میانه	66		
میز‌باخته	75	و	
		ورزبانک	68
ن			
ناخن‌تر	75		

صفحهواژه

ه

همبُر 12

هم‌کنار 13

هوادهلز 6

ی

یاخته‌های سمپر 62

یاخته‌ی جام‌سان 72

یاخته‌ی قرنيه‌زا 14

یاخته‌ی موزا 73

منابع مورد استفاده:

- آریان‌پور، منوچهر و دلگشایی، بهرام (۱۳۸۲) فرهنگ بزرگ یک‌جلدی پیثرو آریان‌پور (انگلیسی - فارسی). ۱۶۹۴ صفحه، جهان‌رایانه.
- ابراهیم‌زاده، حسن؛ دیانت‌نژاد، حسن؛ فرهود، داریوش و کرمی، محمود (۱۳۷۰) واژه‌نامه‌ی ریخت‌شناسی. چاپ دوم؛ ۳۶۳ + ۲۸۵ صفحه، انتشارات علوی.
- افشار، جلال (۱۳۲۴) حشره‌شناسی. ۲۸۳ صفحه، چاپخانه وزارت کشاورزی.
- انوری، حسن (۱۳۸۶) فرهنگ بزرگ سخن (۸ جلدی). چاپ چهارم، انتشارات سخن.
- حسابی، محمود (۱۳۶۸) وندها و گهواژه‌های فارسی. ۱۹۶ صفحه، انتشارات جاویدان.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۵۲-۱۳۲۵) لغت‌نامه‌ی دهخدا (دوره‌ی پنجاه جلدی). انتشارات دانشگاه تهران.
- شجاعی، محمود (۱۳۷۴) حشره‌شناسی (مورفولوژی و فیزیولوژی)، جلد اول، چاپ چهارم، ۴۳۰ صفحه، انتشارات دانشگاه تهران.
- کمالی، کریم؛ نوری قنبلانی، قدیر؛ باقری زنوز، ابراهیم و اسماعیلی، مرتضی (۱۳۸۹) فرهنگ نوین کشاورزی و منابع طبیعی، جلد یازدهم: حشره‌شناسی کشاورزی. چاپ اول، ۳۵۲ + ۹۵ صفحه، انتشارات دانشگاه تهران.
- معین، محمد (۱۳۶۳) فرهنگ فارسی (متوسط) (۶ جلدی). انتشارات امیرکبیر، تهران.
- Capinera, J. L. (2008) Encyclopedia of entomology. Volumes I, II & III, 2nd ed. 4308 pp. Springer.
- Chapman, R. F. (1972) The insects: structure and function. 2nd ed. 819 pp. English Universities Press.
- Gordh, G. & Headrick, D. H. (2001) A dictionary of entomology. 1032 pp. CAB International Publishing.
- Gullan, P. J. & Cranston, P. S. (2000) The insects: an outline of entomology. 470 pp. Tomson Learning, Singapore.
- Henderson, I. F. & Holmes, S. (1979) Henderson's dictionary of biological terms. 510 pp. Van Nostrand.